

دکتر هراند - قوکاسیان

بقیه از شماره قبل

ارامنه در ایران

انجمن مبارزه با الکل . این انجمن در سال ۱۸۹۹ تشکیل شده است اعضای این انجمن در اوایل تأسیس هر کب از ۲۷ تن بوده ولی در حال حاضر به ۳۶۱ تن افزایش یافته است .

انجمن دارای شعب متعددیست که هدف کلیه آنها براساس مبارزه با شعب استعمال مشروبات الکلی و جلوگیری مردم از ابتلای به اعتیاد خانمانسوز الکل و عوارض جسمانی و روانی ناشی از آن میباشد . بطور کلی هدف این انجمن آنست که حتی الامکان از شیوع این اعتیاد در بین مردم پیش گیری گردد .

انجمن حمایت مستمندان . این انجمن در سال ۱۹۰۱ در تبریز تشکیل شده است . هدف آن این است که به فقرای محلی و همچنین به مستمندان غریب و بی مسکن و خانواددهای فقیر و بی چیز تا حد امکان کمک و مساعدت شود .

در شهر تهران انجمن دوستداران تئاتر نیز گشایش یافته است .

انجمن هائی نیز از قبیل انجمن خیریه زنان در شهرهای رشت . مراغه و سلماس تأسیس گشته است .

انجمن های مزبور در رشت اقدام بتأسیس يك آموزشگاه برش و خیاطی کرده اند اما انجمن سلماس که در سال ۱۸۸۷ پایه گذاری شده است نخستین انجمن خیریه زنان ارامنه ایران بشمار میرود .

این انجمن در یکی از دهات بنام «هاوتوان» به تأسیس کود کستانی همت کماشته است .

در جلفای اصفهان نیز از این قبیل انجمنها یکی پس از دیگری افتتاح گردیده است . انجمنهای خیریه . دوستداران تئاتر و نمایش و غیره .

در سال ۱۸۹۳ در شهر همدان انجمنی بنام دوستداران تعلیم و تربیت بوجود آمده که در دهکدهای بنام «شاوارین» مدرسه‌ای بنا کرده است .

ارامنه ایران با توجه با اهمیت صنعت چاپ و نشر کتاب و مطبوعات و استفاده از مزایای آن و همچنین برای روشن نمودن اذهان و افکار مردم در شؤون مختلف زندگی اندکی پس از مهاجرت بایران در سال ۱۶۴۱ دست بتأسیس چاپخانه‌ای زدند و در همین سال در جلفای اصفهان چاپخانه ملی در کلیسای وانک بوجود آوردند و در آن بچاپ و نشر کتاب وغیره پرداختند . این چاپخانه در حال حاضر دارای سه دستگاه ماشین چاپ میباشد .

ارامنه تهران نیز در سال ۱۸۸۵ بتأسیس چاپخانه ملی خود اقدام کردند . ماشین چاپ ارامنه تهران را یکی از ارامنه مقیم جاوه هدیه کرده است .

ارامنه تبریز نیز در این خصوص از ارامنه تهران و اصفهان عقب نماندند و در سال ۱۸۸۸ دست بتأسیس چاپخانه زدند که ماشین چاپ آن را یکی از افراد ارامنه بنام «هوانسیان» اهداء کرده است . اما برای تهیه حروف جدید ارمنی فرد نیکوکار دیگری بنام «الیانازد» از اهالی استراخانتری مبلغ ۱۵۰۰ فرانک هدیه کرده است .

ماشینهای چاپ فوق‌الذکر تندکار نیست در میان آنها تنها تبریز است که امسال صاحب ماشین سریع چاپ گردیده است که آنرا یکی از ارامنه مقیم باکو بنام

گورگ میرزابگیان اعطاء کرده است .

بطور کلی این چاپخانه هاملی و همکا نیست و منافع حاصله از آن صرف تأمین هزینه و مخارج مدارس ارامنه میگردد.

علاوه بر چاپخانه‌های یادشده در تهران دو ماشین تند کار شخصی نیز وجود دارد که یکی متعلق به بگنظریان ۱۸۹۲ و دیگری مربوط به شرکت خصوصی است بنام «پارس» ارامنه ایران در سال ۱۸۹۸ در تهران بسرپرستی «ورتانس پاپازیان» نویسنده ارمنی دست با انتشار نشریه‌ای بنام «هفتگی» نامه «شایق» زدند . انتشار این مجله بیش از دو سال طول نکشید و پس از آن نشریه «هفتگی» دیگری در تهران بنام «ستاره شرق» منتشر شد که آنهم بیش از یکسال بطول نیا نجامید . اینک ارامنه تبریز در نظر دارند «هفتگی» نامه‌ای بنام «کار» منتشر سازند .

ارامنه تبریز در تجارت مقام اول را دارا میباشند . آنها سالیانه مقداری میوه خشک . پنبه . پشم . پارچه و غیره از ایران بخارج و بویژه بروسیه صادر میکنند ، و از خارج بخصوص از روسیه چیت . شکر . نفت . سیگار . چای . شمع و ظروف چینی و اشیاء واجناس دیگر با ایران وارد میکنند .

ارامنه تبریز همانطور که گفته شد از حیث تجارت نسبت بسایر ارامنه در ایران جلوتر اند و سپس ارامنه اصفهان . سلماس و تهران بترتیب باین شغل میپردازند .

بازرگانان ارامنه با توجه باینکه در امر تجارت از طریق تأسیس شرکت‌های سهامی ۲۰ - ۳۰ نفری رونق و عایدات بیشتری را خواهند داشت سرمایه‌های خود را رویهم گذارده و دست بشکیل شرکتها و تجارتخانه هائی زده اند که از این طریق استفاده قابل توجهی عایدشان میگردد .

ارامنه ایران کمتر در تجارت قالیبافی وارد شده‌اند تنها از ارامنه ترکیه مانند «کلبنکیان» و «گارا کئوزیان» هستند که بوسیله نمایندگان خود سالیانه قریب به دو میلیون فرانک بکشورهای آمریکا و همچنین استانبول فرش صادر میکنند .

مرکز بازار فرش ایران تبریز است و از سایر نقاط ایران مانند همدان- کرمان سلطان آباد - کردستان - خوی و غیره فرشهای زیبا و قیمتی برای صدور بی بازار تبریز می‌آورند .

جامعه ارامنه شخصیت های مطلع و خادمان اندیشمند و دلسوزی را بکشور ایران تقدیم داشته است ما در اینجا بذکر نام چندتن از آنها اکتفا میکنیم .

میرزا ملکم خان (ناظم الدوله) در سال ۱۸۳۳ در جلقای اصفهان بدنیا آمد و پس از طی آموزش نخستین خود در زادگاهش رفسپار و نیز وپاریس گردید و در آنجا بکسب علم و دانش مشغول شد و پس از مراجعت بایران تصدی وزارت امور خارجه بسا و محول گردید و بعداً بتصدی سفارت ایران در لندن و روم رسید .

میرزا ملکم خان با خط ابداعی خود (حروف Hrukka) که تا قبل از آن در نوشتن و چاپ کلمات فارسی مشکلات فراوانی را بوجود می‌آورد بکمک شخصی بنام مهندسین از اهالی استانبول با ابداع حروف مخصوص بزبانهای فارسی و ترکی خدمت شایانی را نمود .

میرزا ملکم خان برای ملت ایران سیاستمداری با تدبیر و خادمی روشنفکر بوده است .

وی در ایران سالیان متمادی برای نشر عقاید آزادیخواهانه و اصلاح قوانین مملکتی سعی فراوانی بکار برده و بزبانهای فرانسه ، انگلیسی ، فارسی ، عربی و ترکی آشنائی کافی داشته است .

نریمان خان . از سالها پیش تا کنون سفیر ایران در وین میباشد فردی است تحصیل کرده . زبانشناس پدرش نیز در دستگامهای دولتی ایران مشاغل حساسی را عهده دار بوده است .

هوانس خان . مدتهاست که مترجم درجه اول ایران در سفارت ترکیه میباشد . زادور خان . تحصیلات خود را در انگلستان گذرانده و سپس وارد ایران شده است . با همراهان ناصرالدین شاه بعنوان مترجم زبردست دوبار باروفا سفر کرده است و اینک در تبریز دارای شغل مهم دولتی بوده و بکار ترجمه و تحریر نیز میپردازد این شخص از طرف شاه بکسب عنوان مترجم زبردست نائل شده است . بزبانهای ارمنی ، روسی ، فرانسه ، انگلیسی ، فارسی و ترکی آشنائی دارد و از طرف دول روسیه ، ترکیه ، استرالیا ، آلمان و ایران موفق بدربافت نشان افتخار شده است .

زادور خان دارای اثرات و نوشتههای چاپ نشده بیشماری در خصوص تاریخ ایران و ریشه زبانهاست .

پدرش نیز از صاحبمنصبان عالیرتبه ایران بوده که ذیلا از نام وی نیز ذکر کردی بمیان خواهد آمد .

انتوان خان یرواند . مترجم مخصوص و آجودان شاه ایران بوده و بزبانهای ارمنی ، فرانسه ، فارسی ، ترکی و عربی آشنائی دارد . برای شاه و ولیعهد و سایر دست اندرکاران عالیرتبه ایران سفرنامهها و کتب تاریخی متعددی را از زبان فرانسه بفارسی ترجمه نموده است .

همچنین دارای نوشتههایی چاپ نشده از اوضاع جغرافیای عمومی آذربایجان می باشد .

ماردیروس خان داوید خانیان . که تحصیلات عالی خود را ابتدا در مدرسه

عالی لازیاریان مسکو گذرانده و سپس وارد دانشگاه نظامی مسکو گردیده است وی فرمانده کل قزاقهای تهرانت است . زبان های ارمنی ، روسی ، و فارسی را خوب میداند . طاطاوس خان وهرامیان . که مترجم مظفر الدین شاه و ولیعهدش و همچنین معلم فرانسه - دختران آن شاه بوده است وی همچنین عهده دار مشاغل نظامی نیز بوده و اینک مدتی است بافتخار بازنشستگی نائل ودر تبریز بسر میبرد .

اسکندر خان ست خانیان . فرزند زاد ورخان در تهران معاونت فرماندهی قزاقها را عهده داراست بزبانهای فرانسه . روسی . فارسی . ترکی و ارمنی آگاهی دارد . علاوه بر افراد نامبرده فوق تعداد کثیری نیز از ارامنه در دستگاههای دولتی و غیره بمشاغل حساس و عالی اشتغال دارند .

دکتر «بازیل» استاد مدرسه طب تهران . دکتر تیریاکیان از پزشکان در بار دکتر آقانور طبیب مخصوص برادر شاه (ظل السلطان) و یکن خان فرهادیان خیاط مخصوص شاه . هاروویون آقاسیان خیاط مخصوص ولیعهد . مگردوم پادما گریان زرگر مخصوص در بار سلطنتی و بسیاری دیگر را میتوان نام برد که هر کدام بنوبه خود مشاغل حساس و برجسته ای را دارا میباشند .

تعداد زیادی نیز از ارامنه در تشکیلات فرنگیان مقیم ایران در بانکها . تجار . تخانهها و شرکت های خارجی مشغول انجام وظیفه میباشند .

در میان صنعتگران ارامنه بیشتر زرگرها و اسلحه سازها و نجارها به مهارت معروف شده اند همانطور که در حال حاضر تعداد کثیری از ارامنه در دستگاههای دولتی بمشاغل مهم و حساس اشتغال دارند در گذشته نیز آنها در دوائر دولتی ایران صاحب مقام و مناصب عالی بوده اند . ذیلابذکر چند نفر دیگر نیز از آنها میپردازیم . ست خان دادور (صادق بیگک) این شخص در زمان فتحعلیشاه نماینده ایران در

لندن بوده و در سال ۱۸۲۸ بعنوان قاصد ایران و حامل نامه‌ای از شاه بسوی استانبول حرکت میکنند و شخصا نامه مزبور را بسلطان محمود سلطان عثمانی تسلیم میکنند . و از طرف او بدریافت چاقوئی مزین بسنگ‌های گرانبها بعنوان هدیه و همچنین نشان درجه يك افتخار نائل میگردد و علاوه بر این از طرف همین سلطان بکسب لقب «پسگ» نیز مقتخر گردید ماست .

جهانگیرخان نیه گولوبیان که در تهران وزیر پیشه و هنر بوده و تا قبل از رسیدن بوزارت مقامات و درجات متعدد دیگری را طی کرده است . مثلاً هنگامیکه پدرش سوقو من خان حاکم بوده وی بعنوان قائم مقام پدرش انجام وظیفه میکرده است . در سال ۱۸۷۸ بدنیا آمده و در سال ۱۸۹۵ بدرود حیات گفته است .

داوید خان سرکیسیان . در ارتش ایران بدرجه سرهنگی رسیده و مدتی نیز در اصفهان انجام وظیفه کرده و سپس بتهران انتقال یافته است . فرزندش «سوقو من خان» بزبانهای فرانسه . فارسی . ترکی و ارمنی آشنائی کامل دارد . وی در تبریز عهده دار تصدی دایره تلگرافات لاتین میباشد .

طاعات فریضی
رتال جامع علوم انسانی

زبان در دهان ای خردمند چیست

کلید در کنج صاحب هنر

چو در بسته باشد چه داند کسی

که گوهر فروش است یا پبله ور

(سعدی)